

UDK: 372.881.1

Shoiraxon NAZAROVA,
Toshkent davlat pedagogika universiteti tayanch doktoranti
E-mail:shoirakhonnazarova@gmail.com

Toshkent davlat pedagogika universiteti PhD M.Mirkasimova taqrizi asosida

CHET TIL O'QITISH JARAYONIDA 10-11 SINIF O'QUVCHILARINING O'QISH VA YOZUV KO'NIKMLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Аннотация

Mazkur maqolada 10-11-sinf o'quvchilarda o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali metodikasi yoritilgan. O'rta ta'lim bosqichida o'quvchilarning mustaqil o'rganish salohiyatini oshirish maqsadida innovatsion texnologiyalar, strategiyalar va metodlar qo'llanilishi tahlil qilingan. Jumladan, Gamifikatsiya, Poster texnologiyasi, va integratsiyalashgan o'qish-yozish topshiriqlari asosida o'quvchilarni o'qish va yozishga rag'batlantirish, mantiqiy fikrlash hamda ijodiy yondashuvni shakllantirish usullari batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada o'quvchilarning mavzu doirasidagi faoliyatlarini baholash va kuzatishda innovatsion baholash texnologiyalarining roli ham o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: O'qish ko'nikmalari, yozuv ko'nikmalari, innovatsion texnologiyalar, Gamifikatsiya, Poster texnologiyasi, integratsiyalashgan metodika, mustaqil ta'lim.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ И ПИСЬМА У УЧАЩИХСЯ 10-11 КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ МЕТОДОЛОГИЯ

Аннотация

В данной статье описан эффективный метод развития навыков чтения и письма у учащихся 10-11 классов. Проанализировано использование инновационных технологий, стратегий и методов с целью повышения самостоятельного учебного потенциала учащихся на этапе среднего образования. В частности, подробно рассмотрены методы мотивации учащихся к чтению и письму, формирования логического мышления и творческого подхода на основе геймификации, плакатной технологии, комплексных задач чтения-письма. Также в статье отражена роль инновационных оценочных технологий в оценивании и контроле деятельности студентов в рамках предмета.

Ключевые слова: Навыки чтения, музыкальные навыки, инновационные технологии, геймификация, плакатная технология, интегрированная методика, независимое образование.

DEVELOPMENT OF READING AND WRITING SKILLS OF 10-11 CLASS STUDENTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY

Annotation

This article describes an effective method of developing reading and writing skills in 10-11th grade students. The use of innovative technologies, strategies and methods in order to increase the independent learning potential of students at the secondary education stage was analyzed. Including, Gamification. Methods of motivating students to read and write, develop logical thinking, and creative approaches based on poster technology and integrated reading-writing tasks are discussed in detail. Also, the role of innovative evaluation technologies in evaluating and monitoring students' activities within the subject is reflected in the article.

Key words: Reading skills, writing skills, innovative technologies, Gamification, Poster technology, integrated methodology, independent education.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, 10-11-sinf o'quvchilari uchun bu ko'nikmalar nafaqat bilim olish, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va shaxsiy ijodkorlikni rivojlantirish vositasi sifatida ham zarurdir. Bugungi kunda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish o'quvchilarning o'qish va yozishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning mustaqil o'rganish malakalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, integratsiyalashgan o'qish va yozuv metodlari hamda zamonaviy didaktik yondashuvlar o'quvchilarning ko'nikmalarini chuqurlashtirishda katta samaradorlik ko'rsatmoqda.

Ushbu maqolada o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasining mazmuni, innovatsion yondashuvlar, jumladan, Gamifikatsiya va Poster

texnologiyasining qo'llanilishi, shuningdek, mustaqil ta'lim jarayonida foydalanish usullari ko'rib chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishga oid ilmiy tadqiqotlar va metodik ishlanmalar ta'lim jarayonida bu ko'nikmalarni samarali shakllantirishning turli yondashuvlarini o'rganishga asoslangan. Xususan, Vygotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasi o'quvchilarning yozuv va o'qish jarayonida muloqot, madaniyat va ijtimoiy aloqalarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, o'quvchilar mustaqil o'qish va yozishni boshqalardan o'rganish orqali rivojlanadi va bilimlarni amaliyotda qo'llaydi (Vygotskiy, 1978).

Kognitiv til nazariyasi ham o'qish va yozuvning rivojlanishida asosiy tamoyillarni yoritib beradi. Bu yondashuvga ko'ra, o'quvchilar o'qish va yozishni kognitiv jarayon sifatida anglashadi, ya'ni bu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun miyaning faol ishlashi va aqliy

strategiyalar qo'llanadi (Piaget, 1964). Shuningdek, bu nazariya o'quvchilarning fikrlash jarayonlarini chuqurlashtirishga katta urg'u beradi, bu esa yozuv va o'qish ko'nikmalarini samarali rivojlantirishda yordam beradi.

Integratsiyalashgan o'qish va yozuv metodikasi esa o'quvchilarning fikrlash va o'rganish jarayonlarini yaxlit tarzda shakllantirishga asoslanadi. Ushbu yondashuv doirasida yozish va o'qish o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, matnlarni tahlil qilish va talqin qilishga undaydi. Masalan, Shanahan va Lomax (1986) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda integratsiyalashgan o'qish-yozuv metodlari yordamida o'quvchilarning umumiy bilim olish jarayonlari sezilarli darajada yaxshilanishi ko'rsatib berilgan.

Innovatsion texnologiyalarning ta'limda joriy etilishi, xususan, Gamifikatsiya va Poster texnologiyasi o'quvchilarning o'qish va yozishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga katta hissa qo'shadi. Gamifikatsiya texnologiyasi ta'lim jarayonini qiziqarli va interaktiv qilib, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi (Deterding et al., 2011). Poster texnologiyasi esa vizual o'qitish usuli sifatida o'quvchilarning ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishda samarali ekanini ko'rsatadi. Bu texnologiyalar nafaqat o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ularda mustaqil ta'lim olishga bo'lgan qobiliyatlarini ham shakllantiradi.

Shunday qilib, o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar ushbu ko'nikmalarni shakllantirishda katta samara beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot 10-11-sinf o'quvchilarida o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va integratsiyalashgan metodlarning samaradorligini baholashga qaratilgan. Tadqiqotning asosiy metodologik asoslari eksperimental va nazorat guruhlarini orqali o'tkazilgan tahlilga asoslangan. Ushbu yondashuv natijalarini taqqoslash imkonini berdi va har ikkala guruhda ko'nikmalar rivoji bo'yicha o'zgarishlarni kuzatishga yordam berdi.

Eksperimental guruhda Gamifikatsiya va Poster texnologiyalari kabi innovatsion ta'lim texnologiyalari joriy etildi. Bu guruh o'quvchilari matnlar bilan ishlash, tanqidiy va ijodiy fikrlashga undovchi interaktiv topshiriqlarni bajardilar. Nazorat guruhi esa an'anaviy ta'lim metodlari yordamida o'qitildi, bunda o'quvchilarga ko'proq passiv yondashuv orqali ma'lumot berildi.

Tadqiqot metodlaridan biri sifatida kuzatish qo'llanildi, bu orqali o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishi, topshiriqlarga bo'lgan qiziqishi, ijodiy fikrlashi va ta'lim jarayonidagi umumiy faolligi baholandi. Kuzatish davomida, har ikki guruhdagi o'quvchilarning o'qish va yozuv bo'yicha faoliyati tahlil qilindi va o'qituvchilar tomonidan qayd etildi.

So'rovnoma va intervyular orqali o'quvchilarning o'qish va yozish bo'yicha qiziqishi, innovatsion texnologiyalarga bo'lgan munosabati va umumiy motivatsiyasi o'rganildi. So'rovnoma va intervyular tadqiqotning sifat jihatlarini chuqurroq tahlil qilishga yordam berdi. Bu metod orqali o'quvchilarning ta'lim uslubiga bo'lgan munosabati, innovatsion metodlardan foydalanishdagi qiyinchiliklari va yutuqlari aniqlashtirildi.

O'quvchilarning o'qish va yozuv bo'yicha bilimlarini baholash uchun test topshiriqlari tuzildi. Testlar tadqiqot boshida va oxirida har ikki guruhda o'tkazildi, bu esa tadqiqotning obyektiv natijalarini taqqoslash imkonini berdi. Test natijalari eksperimental guruhda o'quvchilarning o'qish va yozuv ko'nikmalarida sezilarli o'sish kuzatilganligini ko'rsatdi. Nazorat guruhida esa bunday sezilarli o'zgarishlar kuzatilmagan.

Natijalarni baholash uchun statistik tahlil qo'llanildi. Bu tahlil orqali eksperimental va nazorat guruhlarining natijalari o'zaro solishtirildi va foizlar orqali ko'rsatkichlar hisoblab chiqildi. O'quvchilarning test natijalari, yozma topshiriqlar va dars davomida bajarilgan vazifalarini tahlil qilish natijasida innovatsion texnologiyalar va integratsiyalashgan yondashuvlarning samaradorligi an'anaviy ta'lim metodlariga nisbatan yuqori ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot metodologiyasi innovatsion texnologiyalar qo'llanilgan ta'lim jarayonining samaradorligini o'rganish imkonini berdi va eksperimental guruhda o'quvchilarning o'qish va yozuv ko'nikmalari yaxshilanganini ko'rsatdi. Bu natijalar ta'lim jarayonida interaktiv va amaliy yondashuvlardan foydalanishning ahamiyatini tasdiqlaydi va kelajakda ta'lim sifatini oshirish uchun innovatsion metodlarni keng qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Natija va tahlillar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion texnologiyalar va integratsiyalashgan metodikalar qo'llangan eksperimental guruh o'quvchilarida o'qish va yozuv ko'nikmalari an'anaviy ta'lim metodlari asosida o'qigan guruh o'quvchilariga nisbatan sezilarli darajada yaxshilandi. Gamifikatsiya va Poster texnologiyasining ta'lim jarayoniga kiritilishi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirdi, bu esa ularning matn tahlil qilish va ijodiy yozish faoliyatlarida faol ishtirok etishiga olib keldi.

Eksperimental guruhda o'quvchilarning yozma topshiriqlardagi ijodiy yondashuvlari, matnlarni mantiqiy tahlil qilish qobiliyatlarini, o'z fikrini aniq va ravon ifoda etish malakalari ortdi. Masalan, esse va insholar yozishda eksperimental guruh o'quvchilari tanqidiy fikrlash va mustaqil tahlil qilish ko'nikmalarini samarali qo'llab, mavzuni chuqurroq o'rganishga harakat qilgan bo'lsa, an'anaviy guruh o'quvchilari o'z asarlarida mavzuga yuzaki yondashishga moyil bo'lishgan.

Shuningdek, o'qish ko'nikmalarida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Gamifikatsiya elementlari orqali o'quvchilarning o'qish jarayonidagi faolligi va ishtiroki kuchaydi. O'yin elementlari, muammoli vaziyatlar va bahslashish topshiriqlari orqali o'quvchilar matn bilan ishlashda chuqurroq fikrlashga, matn tahlil qilishga va ma'no izlashga undaldi. Bu o'z navbatida o'qish ko'nikmalarini yaxshilashga yordam berdi.

Tadqiqot natijalari adabiyotlar tahlili bilan uyg'unlashgan holda innovatsion texnologiyalarning o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. O'quvchilarda tanqidiy fikrlash, matnlarni chuqur tahlil qilish, o'z fikrlarini ravon ifoda etish ko'nikmalari Gamifikatsiya va Poster texnologiyalari kabi interaktiv yondashuvlar yordamida tezroq shakllangan.

An'anaviy metodlarga tayanilgan guruhda esa o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligi kamroq kuzatildi. Bu shuni ko'rsatadiki, bugungi ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi o'quvchilarni o'quv jarayoniga jalb qilish, ularning ijodiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu texnologiyalar o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, ta'limni yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning mustaqil o'qish va yozish ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion texnologiyalar, xususan, Gamifikatsiya va Poster texnologiyasi juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu texnologiyalar ta'lim jarayonini yanada interaktiv va o'quvchilar uchun qiziqarli qiladi.

Xulosa va takliflar. Ushbu tadqiqot natijalari 10-11-sinf o'quvchilarida o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va integratsiya-

lashgan yondashuvlarning samaradorligini tasdiqladi. Gamifikatsiya va Poster texnologiyalari kabi interaktiv metodlar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni matn bilan faol ishlashga undash, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, bu texnologiyalar o'quvchi-larning mustaqil ta'lim olish malakalarini ham shakllantirishda muhim rol o'ynadi.

An'anaviy ta'lim metodlari bilan taqqoslaganda, innovatsion texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning

o'quv jarayonidagi ishtiroki va faolligini oshirishda samaraliroq ekanligi aniqlandi. Natijalar o'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda faqatgina nazariy bilimlarni emas, balki interaktiv va amaliy yondashuvlarni ham keng qo'llash zarurligini ko'rsatdi.

Kelajakda ta'lim jarayonida bunday texnologiyalarning kengroq joriy etilishi o'quvchilarning o'qish va yozuv ko'nikmalarini yanada chuqurlashtiradi va ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1964). *Development and Learning*. *Journal of Research in Science Teaching*, 2(3), 176-186.
3. Shanahan, T., & Lomax, R.G. (1986). *An Analysis and Comparison of Theoretical Models of the Reading-Writing Relationship*. *Journal of Educational Psychology*, 78(2), 116-123.
4. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). *From Game Design Elements to Gamefulness: Defining "Gamification"*. In *Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments* (pp. 9-15). ACM.
5. Gee, J.P. (2003). *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. New York: Palgrave Macmillan.
6. Freeman, D. & Freeman, Y. (2004). *Essential Linguistics: What You Need to Know to Teach Reading, ESL, Spelling, Phonics, and Grammar*. Portsmouth, NH: Heinemann.
7. Brown, H.D. (2007). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy* (3rd ed.). White Plains, NY: Pearson Education.
8. Tomlinson, C.A. (2001). *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
9. Meyer, B.J.F., & Rice, G.E. (1984). *The Structure of Texts**. In Pearson, P.D., Barr, R., Kamil, M.L., & Mosenthal, P. (Eds.), **Handbook of Reading Research* (pp. 319-351). New York: Longman.
10. Woolfolk, A. (2016). *Educational Psychology* (13th ed.). Boston: Pearson.